

Innhold

Forord til første utgave	5
Forord til femte utgave	6
Kapittel 1	
Innføring i miljøforvaltningsrett	15
1.1 Innledning om miljørett og miljøforvaltningsrett	15
1.2 Hva omfatter miljøforvaltningsretten?	19
1.2.1 Innledning	19
1.2.2 Miljøforvaltningsrett i «snever» betydning	20
1.2.3 Miljøforvaltningsrett i «vid» betydning	23
1.2.4 Oppsummering: et sammensatt rettslig bilde	24
1.3 «Miljøhensyn», «miljøinteresser», «miljøverdier» og «miljøproblemer»	25
1.3.1 «Miljøhensyn», «miljøinteresser» og «miljøverdier»	26
1.3.2 «Miljøproblemer»	27
1.4 Miljøforvaltningsrettens formål og oppgaver	30
1.5 Virkemidler og regeltyper i miljøforvaltningsretten	33
1.5.1 Oversikt over tilgjengelige virkemidler og egenskaper ved disse	33
1.5.2 Normative virkemidler rettet mot virksomhet og produkter	36
1.5.2.1 Innføring	36
1.5.2.2 Konesjonsordninger	37
1.5.2.3 Aktsomhetsregler, avtaler og standarder	41
1.5.3 Normative virkemidler rettet mot selve miljøkvaliteten	43
1.5.4 Økonomiske, informative og fysiske virkemidler	44
1.5.5 Oppsummering – det generelle bildet	46
1.6 Miljøvern og eiendomsrett. Grunnloven §§ 105 og 97	47
1.6.1 Hvilke spørsmål reiser seg?	47
1.6.2 Eiendomsretten i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)	48
1.6.3 Grunnloven § 105	49
1.6.4 Grunnloven § 97	50
1.7 Et glimt inn i miljøetikken	51
1.7.1 Innledning	51
1.7.2 Noen utviklingstrekk og hovedtanker i miljøetikken	54
1.7.3 Miljøetikk i lys av tradisjonelle etiske teorier	57
1.7.4 Avslutning	58

Kapittel 2

Ti «grunnproblemer» i miljøretten	59
2.1 Naturen er selvregulerende og kompleks	59
2.2 Mange miljøproblemer er usynlige	61
2.3 Det er ofte usikkerhet og mangel på kunnskap om årsaker og virkninger.	62
2.4 Naturen har ikke rettigheter og kan ikke selv opptre rettslig	62
2.5 Mange miljøverdier er «frie goder» med svakt rettslig vern	64
2.6 Miljøskader og -ulemper er en kostnad for samfunnet som det kan være vanskelig å sette en riktig pris på	67
2.7 Mange miljøproblemer er resultatet av tallrike handlinger og vedtak som enkeltvis er nyttige	70
2.8 Miljøproblemene er sektorovergrepene i både årsaker og virkninger.	72
2.9 Miljøproblemene strekker seg over kommunegrenser og landegrenser.	74
2.10 Mange miljøvirkninger er langsiktige og vil ramme framtidige generasjoner	75

Kapittel 3

Innføring i internasjonal miljørett	77
3.1 Innledning	77
3.1.1 Hva er internasjonal miljørett?	77
3.1.2 Hvorfor internasjonal miljørett?	78
3.1.3 Utviklingstrekk i den internasjonale miljøretten og dens kilder	80
3.1.4 Den internasjonale miljørettens betydning for utvikling og anvendelse av norsk rett.	83
3.2 Almennelige folkerettslige prinsipper anvendt på miljøspørsmål	85
3.2.1 Prinsippet om staters suverenitet	85
3.2.2 Forbud mot å volde miljøskade utenfor eget territorium	87
3.2.2.1 Et historisk tilbakeblikk	87
3.2.2.2 Plikten til å forhindre skade	88
3.2.2.3 Ansvar for oppståtte skader	91
3.2.2.4 Avslutning	91
3.2.3 Delte og felles naturressurser. Prinsippet om balansert og rettferdig fordeling.	92
3.2.4 Prinsippene om plikt til samarbeid, konsultasjon og gjensidig informasjon mv.	94
3.3 Prinsipper som er spesielle for den internasjonale miljøretten	95
3.3.1 Innledning	95
3.3.2 Bærekraftig utvikling	96
3.3.3 Prinsippet om at statene har «felles, men differensiert ansvar»	101
3.3.4 Føre-var-prinsippet	102

5.3.1	Innledning og oversikt	157
5.3.2	Prinsippet som retningslinje for lovgiveren	159
5.3.3	Prinsippet som krav ved rettsanvendelsen	160
5.3.3.1	Føre-var-prinsippet som relevant hensyn	160
5.3.3.2	Prinsippet som pliktig hensyn.	161
5.3.4	Prinsippet som krav til saksbehandlingen	162
5.3.5	Forvaltningsrettslige begrensninger for føre-var-prinsippet. .	162
5.4	Grunnloven § 112	163
5.4.1	Et grunnlovsfestet vern av naturen, et sunt miljø og en bærekraftig utvikling	163
5.4.2	Bestemmelsens hovedinnhold	164
5.4.3	Bestemmelsens rettslige karakter og betydning	165
5.4.4	Nærmere om bestemmelsens innhold	169
5.4.5	Paragraf 112 som retningslinje for forvaltningsskjønnet og tolkningsmoment.	172
5.5	Grunnloven § 102	173

Kapittel 6

	«Prosessuelle miljørettigheter» og krav til saksbehandling	174
6.1	Innledning om «prosessuelle miljørettigheter»	174
6.2	Miljøsakenes særpreg som forvaltningssaker.	175
6.3	Hvordan ivaretar forvaltningslovens regler miljøinteressene?	176
6.3.1	Oversikt.	176
6.3.2	Hvem er «part» i en miljøsak?	177
6.4	Plikt til kunnskap om miljøforhold for offentlige organer og private og offentlige virksomheter.	178
6.4.1	Innføring.	178
6.4.2	Den generelle kunnskapsplikten for forvaltningsorganer etter miljøinformasjonsloven § 8	179
6.4.3	Offentlige og private organers kunnskapsplikt om egen virksomhet etter miljøinformasjonsloven § 9	180
6.4.3.1	Hvem har kunnskapsplikt?	180
6.4.3.2	Hva må virksomhetene ha kunnskap om?	181
6.5	Retten til miljøinformasjon.	182
6.5.1	Miljøinformasjonslovens bakgrunn og hovedtrekk	182
6.5.2	Hva er miljøinformasjon, og hvem kan kreve det?	182
6.5.3	Retten til miljøinformasjon hos offentlig organ.	183
6.5.4	Retten til miljøinformasjon om virksomhet (driftsforhold mv.)	186
6.5.5	Avsluttende vurdering.	189
6.6	Retten til medvirkning i miljø saker	189
6.7	Kravet om konsekvensutredning	192
6.7.1	Bakgrunn og historikk	192
6.7.2	Hvilken rolle spiller konsekvensutredningen?	193
6.7.3	Når kreves konsekvensutredning?	194

6.7.4	Hva skal utredes?	196
6.7.5	Virkningen av mangler ved konsekvensutredningen	198
6.8	Retten til klage i miljø saker	199
6.8.1	Klagerettens betydning	199
6.8.2	Regelen om klagerett i forvaltningsloven § 28.	200
6.8.3	Særlig om miljøorganisasjoners klagerett	202
6.8.4	Et kritisk blikk på muligheten til overprøving av miljø saker.	203

Kapittel 7

Arealplanlegging etter plan- og bygningsloven	205	
7.1	Rettslige utgangspunkter for arealbruk	205
7.2	Mål og hovedtrekk i arealplanleggingen	206
7.2.1	Problemstillinger i arealforvaltningen	206
7.2.2	Lovens formål	207
7.2.3	Innføring i lovens system for arealplanlegging og byggesaksbehandling	209
7.3	Statens rolle og virkemidler i planleggingen. «Nasjonale planleggingsoppgaver»	212
7.3.1	Statens deltakelse i planleggingen	212
7.3.2	Hvordan løses konflikter mellom staten og en kommune? «Innsigelse»	214
7.4	Regional planlegging (kapitlene 7–9).	216
7.5	Kommuneplan (kapittel 11)	218
7.5.1	Innledning. Kommunal planstrategi og kommuneplan	218
7.5.2	Hovedtrekk ved kommuneplanens arealdel	219
7.5.3	Nærmere om arealformålene og hjemlene for utfyllende bestemmelser	220
7.5.4	Hensynssoner	223
7.5.5	Planprosessen	224
7.5.6	Rettsvirkningen av kommuneplanens arealdel.	225
7.6	Reguleringsplan (kapittel 12)	228
7.6.1	Hva er en reguleringsplan?	228
7.6.2	Når skal det utarbeides reguleringsplan?	229
7.6.3	Områderegulering og detaljregulering. «Private planer».	230
7.6.4	Reguleringsformål	231
7.6.5	Reguleringsbestemmelser § 12-7	232
7.6.6	Planprosessen for reguleringsplaner. Klageadgangen	235
7.6.7	Om å endre eller oppheve en reguleringsplan	236
7.6.8	Rettsvirkning av en reguleringsplan.	237
7.6.9	Ekspropriasjon og «innløsning».	239
7.6.10	Erstatningsspørsmål	240
7.6.10.1	Erstatning for selve rådighetsinnskrenkningen?	240
7.6.10.2	Erstatningsutmåling ved ekspropriasjon.	241
7.7	Utbyggingsavtaler (kapittel 17)	242

7.8	Byggesaksbehandlingen	245
7.8.1	Systemet i hovedtrekk	245
7.8.2	Kravet om tillatelse.	245
7.8.3	Avgjørelsen av søknaden	246
7.8.4	Kan kommunen stille nærmere vilkår?	249
7.8.5	Kort om saksbehandlingen	249
7.9	Midlertidig forbud mot tiltak (kapittel 13)	251
7.10	Dispensasjon (kapittel 19)	252
7.10.1	Dispensasjonsadgangen som del av lovens system	252
7.10.2	Den rettslige rammen for å kunne gi dispensasjon	253
7.10.3	Rammene for «kan-skjønnnet» («hensiktsmessighets-skjønnnet»).	255
7.11	Strandvernet	257

Kapittel 8

Vern av naturområder og arter etter naturmangfoldloven		259
8.1	Innledning	259
8.2	Naturmangfoldlovens formål og virkeområde	261
8.2.1	Lovens formål.	261
8.2.2	Lovens stedlige virkeområde og samspillet med andre lover	262
8.3	«Alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk».	263
8.3.1	Forvaltningsmål og aktsomhetsplikt (§§ 4–6)	264
8.3.2	Prinsipper for naturforvaltningen	265
8.3.2.1	Kunnskapsprinsippet.	267
8.3.2.2	Føre-var-prinsippet	267
8.3.2.3	Prinsippet om økosystemtilnærming og samlet belastning	269
8.3.2.4	Prinsippene i §§ 11–13	270
8.4	Felles regler for områdevern (kapittel V)	271
8.5	Nærmere om de enkelte typer av områdevern med hensyn til verneformål, vilkår for opprettelse og rettsvirkninger	276
8.5.1	Innledning om de rettslige problemstillingene.	276
8.5.2	Nasjonalpark (§ 35)	277
8.5.3	Landskapsvernområde (§ 36)	279
8.5.4	Naturreservat (§ 37)	280
8.5.5	Biotopvernområder og marine verneområder	283
8.6	Saksbehandlingen og midlertidig vern	284
8.7	Erstatning for rådighetsreguleringen som vern av et område medfører	285
8.7.1	Innføring	285
8.7.2	Rett til erstatning etter naturmangfoldloven.	286
8.7.3	Erstatningsutmålingen	289
8.7.3.1	Erstatning etter salgsverdi.	290
8.7.3.2	Erstatning etter bruksverdi	290

8.8	Utvalgte naturtyper	291
8.9	Lov om naturområder i Oslo og nærliggende kommuner (markaloven)	292
8.10	Forvaltning av arter	293
8.10.1	Lovsystemet for artsforvaltning	293
8.10.2	Internasjonale rammer	294
8.10.3	Naturmangfoldlovens alminnelige regler om artsforvaltning	297
8.10.3.1	Innføring og overordnede rammer	297
8.10.3.2	Lovens sentrale begreper	299
8.10.4	Nærmere regler om «høsting» etter viltloven og lakse- og innlandsfiskloven	300
8.10.4.1	Viltloven	301
8.10.4.2	Lakse- og innlandsfiskloven	302
8.10.5	Nærmere regler om «annet uttak» av vilt, særlig rovvilt	302
8.10.6	«Prioriterte arter»	305
8.10.7	Skogbrukslova som virkemiddel i artsforvaltningen	307

Kapittel 9

Kontroll med forurensning	309	
9.1	Litt om forurensning som rettslig problem	309
9.2	Sentrale regelsett i arbeidet med forurensninger	310
9.2.1	Planlegging og lokalisering	311
9.2.2	Kontroll med produkter	311
9.3	Forurensningslovens formål og virkeområde	313
9.3.1	Innledning	313
9.3.2	Definisjon av forurensning	314
9.3.3	Lovens formål og retningslinjer for gjennomføring	315
9.3.4	Avgrensninger av lovens virkeområde og anvendelse	315
9.4	Plikten til å unngå forurensning og lovens unntak	316
9.4.1	Den generelle plikten til å unngå forurensning i § 7	316
9.4.2	Tiltaksplikten og «den ansvarlige» etter § 7	317
9.4.2.1	Hva går plikten ut på?	317
9.4.2.2	Hvem er «den ansvarlige»?	318
9.4.3	Unntak fra plikten til å unngå forurensning	321
9.4.4	Forholdet til grannelova	323
9.5	Nærmere om tillatelse etter §§ 11 flg.	323
9.5.1	Hovedtrekk	323
9.5.2	Spørsmålet om det er en «nedre grense» for hva som kan tillates	325
9.5.3	Spørsmålet om det gjelder en «øvre grense» for hva som kan kreves	326
9.5.4	Nærmere om rammene for skjønnsutøvelsen	327
9.6	Nærmere om adgangen til å stille vilkår etter § 16	329
9.6.1	Paragraf 16 første ledd	330

9.6.2	Paragraf 16 annet ledd	332	
9.7	Saksbehandlingsreglene	332	
9.8	Omgjøring av tillatelse	333	
9.9	Kort omtale av andre deler av forurensningsloven.....	334	
Kapittel 10			
Miljøhensyn i vassdragsforvaltningen.....			335
10.1	Innledning og problemstilling	335	
10.2	Oversikt over lovgivningen.....	336	
10.2.1	Plan- og bygningsloven	337	
10.2.2	Andre lover	338	
10.3	Vannressurslovens formål og hovedregler	339	
10.4	Konsesjon til tiltak i vassdrag etter vannressursloven	341	
10.4.1	Når kreves konsesjon?	341	
10.4.2	Kriterier for om konsesjon skal gis	343	
10.4.3	Vilkår og omgjøring	345	
10.4.4	Forholdet til plan- og bygningsloven og saksbehandlingen ..	346	
10.5	Hovedtrekkene i vannfallsrettighetsloven og vassdragsreguleringsloven	347	
10.5.1	Vannfallrettighetsloven	347	
10.5.2	Vassdragsreguleringsloven	348	
10.6	«Vernede vassdrag» og «nasjonale laksevassdrag»	351	
10.6.1	«Vernede vassdrag» – bakgrunn og hovedtrekk	352	
10.6.2	Nærmere om betydningen for kraftutbygging	353	
10.6.3	Betydningen for andre tiltak i vassdragene	354	
10.6.4	Nasjonale laksevassdrag og laksefjorder	355	
10.7	EUs rammedirektiv om vannforvaltning, og norsk gjennomføring ..	357	
Vedlegg: Reguleringsplan.....			361
Referanser og utdypende litteratur			364
Lover.....			372
Forskrifter			385
Dommer.....			389
Stikkordregister.....			392